

Mesi Moti Napano Pol Bivitauiaio Ban **TIMOTI** **Verialiano Moti**

Tukunu bulati na niosi nei

Timoti, naio be namoneano vou tai napano naio tena komeli nei Listra. Kenieno tena taara na Israel a karmano be toro Kris. Timoti be Pol kiano bilbilu tai napano jo ban bija naio ea vio nalo na jo ban ea ka verial kiado Tubo Yesu Kristo kiano ioluano vou. Pol jiri m̄esi nei ea bogo napano naio ba joa tanobuku na Masetonia, a Timoti jo yako Evesas.

Pol jiri m̄esi nei ban Timoti berkanio ka vitikar ka verloglogiano sibisibi nalo napano amijikia amei joomo ea yimo lu. Verloglogiano sibisibi nei miyotuba ea jidomiano ga tai napano berinavo vite nonovio ea yetemeriba abova nonio. Tomu nalo na aberloglog tomu nalo ea iliano na sibisibiano nalo, aberinavo toro mijikia rivokar meuliano, verver ga naio mijikia verbulag kialo illilukuano nalo, a ajuvan sinaniano tealo a ajen sinaniano tealo ga napano memedu ka asenio, a mia naio maka soro, a vite tealo dolu jibena bereio.

Mia ea m̄esi nei Pol berii bajago novo nalo napano namoneano nalo amijikia atakio ka ala lotuano, a ka avitikar yimo lu. Mia naio ber bajago novo nalo napano navurum̄araboiano na yimo lu nalo a namoneano dolu nalo monoka

atakio. Mia vite maariano napano Pol berenio, naio ber ka Timoti ber naio monoka rimei ye toro novo tai na Yesu Kristo kiano im̄auano. Naio bernal bajago napano naio monoka toa naio bogo na naio to rivija taara dolu ninio na namoneano nalo napano naio to verlogloglo.

Tukunu nalo na niosi nei

Iliano moti 1:1-2

Verloglogiano ea tivelinio na yimo lu bija kialo navurumāraboiano nalo 1:3—3:16

Iliano nalo na ijaiano ban Timoti ea kiano im̄auano 4:1—6:21

Iliano na be moti

¹ Nao Timoti, kiniou atevi Pol nei nebivitauia ea m̄esi nei bieu banso, napano Atua na Ioruriano na kiado bija Kristo Yesu kiado siraragkuiano abitirilar kiniou ka noim̄au ka Ioluano Vou na bo. ² Kiniou najaaro toru ka nevitavo easo bereio ea vio na, bior nabano nemialso jibe ka napano jau kobe keneriku riano tai joomo ea m̄aratavo na viekouoiano na kiado. Nojo nobolkouo biorso, ka Atua karamādo, bija Kristo Yesu Tubo na kiado, mia nalo aje tiniememiano, a tinieiiano, a tumāro na kanalo to rivijaso.

Kotokovio von ka verloglogiano na sibisibiano nalo

³ Kiniou nojidom neverial bereio vango vite nei napano kito roberiio beamu, bogo napano nojo bijaso yako Eveso, beamu ka napano nojo najaluvo ka navan ea Masetonia. Ka bogo na, roju remial ka napano veribinio tealo aju,

romijikia batitiglo, tenene na neberinavo bo ka jau koto ga ea vio na beamu vo, ka kalavon ka koverburelo. Vite na naruei nojidom neverial vango bereio, ka kotoa vio na beamu vo, bior napano nalo na, ajumña aberloglog vite nalo napano maka amemedu ga. ⁴ Bogo nonovio kialo jidomiano nalo ju bujo ka kialo tukunu moruo nalo, a aju tinielo jii ka averii ga torogio na kialo buo nalo re nuanua laka, mia bo ka atuvan vite nalo na tu. Iliano kinkin nalo na jibe na ju mila tomu nalo kialo jidomiano beve juo bereio, a maka ajikia aijalo leleio ka avokar meuliano na bo napano Atua naio jidom, napano romijikia rovokar ea moneano ea naio ga.

⁵ Tibe na bo ka kito roverburelo, ka rila na mia kiado tomu nalo, kialo iviso mijikia rimeravo rivu, kialo jidomiano mijikia memedu rivu, a kialo viekouoiano ve riano to, bior napano ver tibe na, mia bajago novo na tinietii kito naio mijikia rimei rive toru laka bure kito bereio.

⁶ Mia vonganei naio bova, bior napano nalo na vio na tai, ajitiravo ajaluvo den mārabo na bo nei, amiel ban ea mārabo na ilivovuiano nalo. ⁷ Nalo abarvar kalo, a ajidom ka amei ave naverloglogiano na tuboiano lu, mia aju aber bulavulag sano liiano nalo na jikili nene, a maka ajikia vatitig rivu venia napano nalo ga bereio ajumña aberenio, maka ajikia aver bisivisii vatitigio leleio.

Atua kiano tuboiano naio be tena venia?

⁸ Nalo na aju amila baravo ka Atua kiano tuboiano, mia kito romijikia ka tuboiano, ver

kito ralaio rimemedu, naio be kiano burumāra imāuano nene. ⁹ Kito monoka rejikia ka tuboian, maka avitirilar ka rijai tomu nalo napano amemedu ruei, mia ka rila kulo dolu nalo amemedu, tibe ka nalo namā amila korovio, bija nalo napano maka asidom aiagago kanio. Nalo na be nalo napano maka tiniel tii Atua, napano amila vite nalo napano naio maka sidomio, napano ajidom be iakurano ea vite lu nalo, napano pariparilo kirisikili ga, a napano amuebinvin karamālo bija kenielo, pēli na amuebinvin tomu dolu nalo. ¹⁰ Bija nalo nei, abe nalo namā amila siakiano, bija namā sumāno buru sumāno bereio pēli tira buru tira bereio, bija nalo tai napano abina ka kiritete ka aāvīlāvīl kanio rivano, a nalo na tena sibiano, bija bunu nalo napano aju amilavan kanalo beleano va nalo. Tuboian nei naruei be kanalo, bija nalo napano ajumā amila bajago dolu nalo na bova na jibe na, bior napano nalo abijukudie toru laka ka kiado verloglogiano na bo. ¹¹ Nalo maka atakii leleio lilianiano novo napano kiado Atua lu novo kiano, napano naio mijé monea kiniou ka neverial van kamiu.

Yesu kiano tiniememiano ban Pol

¹² Imāuano nei naio joa jumāku ka nala, mia nojidom never burumāra siva van Kristo Yesu kiado Tubo. Naio naruei bitii kiaku meuliano, mialio ka nemijkia nebiekouo ea imāuano nei, naruei naio bitirilar kiniou ka nalaio, mia monoka neverial ka naio ga jo mijé moroano ban kiniou damāriga ka neimāuka tavukia napano

naio jidomio. ¹³ Beamu, kiniou nebe toro tai napano mā nojo nomioluolu niegeniegeio ea siō lu nei Yesu, a nojo nomila lelan naio toru, napano nojo nomila bova laka ea namoneano nalo na kanano, napano memedu ga ka naio rije mauso van kiniou riviorio. Mia makario, naio bitilubario ka nojomā nemiel ea melijokouo ga, maka nomonea naio, maka nejikia vite venia napano mā nojo nemila, naruei naio mila bo laka, be tiniememiano ka kiniou.

¹⁴ Jibe na, nemial ka napano kiado Atua naio mijē kanano tiniememiano novo ban kiniou burutomoruo laka, mison kanaku meuliano ka viekouoianō a tinietiiano napano be kiado robiniu napano robe takurano bija Yesu Kristo.

¹⁵ A iliano tai jo, napano romijikia ravarkar tiniedo eaio, napano bo ka aviniu ajev ea kialo meuliano, napano ber jibe nei, berinavo

Kristo Yesu naio batove yetano ea yetemeriba nei ka rilarur nakariano na vabe kiano meuliano.

Mia ea tomu nalo na mā amila kariano jibe na, nemial jibe ka kiniou nebe natukamuano kalo, kiniou nobova loa ka nalo abiniu, ¹⁶ mia siva ban Atua napano tinien mīia kiniou. Nemial jibe ka maka nememedu ka naio viekokoa kiniou tibe na, napano nebe natukamuano na tomu na kariano nalo. Mia naio mila jibe na ka kiniou, ka mia tomu nalo amijikia avitilubario ka Yesu Kristo, kiano jidomiano tebievei laka ka naio rijikia tinien riia tomu nalo na bova. Naruei bogo napano nalo na aju ka amei iorou aialio ka

napano Atua naio jaaro ka rivuru kiniou tibe na, mia rila nalo avitilubario ka nalo bunu amijikia amonea naio ka avokar meuliano napano maka ve jukuti nene.

¹⁷ Nojidomial kanano bajago novo nei mila nemiaia naio, neberinavo naio be parinio Tubo ka bogo nalo re nua, a naio meul jobo jo. Naio joa vio nonovio mia toro maka rijikia rialio, naio takurano ga be Atua a maka dolu tai bereio. Tibe na, bo ka ravatove ka naio, rodular siano rivano-o rijikia re ribisi bogo tai, mm.

Jau kotu sikili kojorjoru re

¹⁸ Timoti, nojo nemialso jibe kobe keneriku, a nojo nojidomial verialiano napano aberiiso beamu kiana, napano aberialso ban kiniou. Amila nebitilubarso ka jau kobe toro tai napano nemijkia navar tinieku easo. Tibe na, iliano tealo na teremi ūeli verloglogiano tealo na tortoru ju, napano nojidom nesian moneaso. Iliano nalo na mia amijikia ala jau kesikili mēle ea mira lu na Atua napano rojunā romila, ¹⁹ bior napano mia aijaso ka kavakar vatitig bajago na viekouoiano, a amijikia ala napano kanamo jidomiano mijikia meravo tulaka.

Tomu tealo, jibe ka aju ajelan vuu ka uako, naruei kialo jidomiano na bo berial kalo ber mārabo ninei, mia nalo maka asidom aiagago ka naio, ana amilaluvio, kanalo viekouoiano riva rivavin ea baraamā tai. ²⁰ Ūeli komijikia tomu juo nei Aemeneas bija Aleksada, naruei kiniou neber aua ka neverial ka tomu juo nei ajibe na ruei. Amila bova banbano, maka asidom

aiagago, ana nobuku bulaglo aban bereio ea Simāro jumāno, ana vede naljuo abitilubario kiana vo ka atu re bunu ala bulag lu na Kristo siano tavukia napano ajumā amila.

2

Verloglogiano tealo ea tivelinio na amila lotu-anō

¹ Mo, kiniou neverial naverloglog-iano nalo nei naruei. Na be moti, nojunu kakar kamiu ka ea bogo na volkouano nalo, monoka aver siva van Atua riviorlo dolu nalo, a monoka kuvolkouo sikili rivior nalo, a monoka kuvika sikili den Atua ka riijailo. ² Nina monoka kuvila bunu ea tivelinio na tomu nalo na tortoru, jibe ka parinio tubo nalo bija navurimāraboiano nalo napano aju mave ka kito, bior napano ver nalo aimāu rivu, mia rivu lie van kito. Mia romijikia rotua meuliano nabo, napano momavo a tumāro joaio, a romijikia rala imāuano lu nonovio na Atua kanano, ea bajago novo jibe ka napano naio jidomio. ³ Bajago nalo na jibe na abo laka, naio be bajago napano Atua na ioruriano na kiado naio jaaro ka vitiio ka mirano, ⁴ bior napano naio jidom ka tomu nonovio avokar kiano ioruriano, naio jidom ka tomu nonovio ajikia kiano ilirianiano. ⁵ Maka ve mārabo dolu, bior napano naio takurano ga be Atua naio jo, a toro takurano ga naio mijikia rila kiado merevuiano rivija naio, nina be Kristo Yesu, ⁶ napano naio binimei be toro, karna naio mijamo ka kiano meuliano bereio, midu jeleig

kito, bul bulag tomu nonovio na yetemeriba den toro na bova jum̄ano.

Im̄auano nei napano Yesu naio min̄aukanio, naio mila Atua kanano verikariano nalo na beamu abinimei abe riano, amaluvo ea bogo nene memedu,⁷ naruei naio mijoru ea kiniou naruei ka neverial van tomu nalo. Vede tealo be tinielo ka nojo nemila sibi, mia makanio, neber be riano ga. Abitirilar kiniou jibe toro tai na bar iliano ūeli na atevi tai, ka neverloglog taara na tomu nalo ea bajago na viekouoiano a ea m̄arabo na ilirianiano.

⁸ Bior jidomiano nalo na, nojidom ka tomu nalo monoka atu abolkouo tulaka ea vio nonovio, a bogo napano atumolu ka avolkouo monoka ave lu rivu, napano tiniemimiano maka toalo, siniabu maka to iviso ka nalo rivija tomu dolu.

Tire nalo kialo bajago

⁹ Ea tivelinio na tire nalo, kiniou nojidom ka bogo napano amei joomo ea yimo na lotuano, bo ka nalo ayovovu vatitigio ve kirinovo, mia maka rivu ka ava loa, monoka rivare ga ea vio lu napano aju aba joomo eaio. Maka nosidom ka ala m̄elea vijulo veve dolu nalo, ūeli na atelan m̄elea niogo nalo tanea niabelo nalo, a maka rivu ka avarvarlo m̄ele ea kulum̄araauo napano abululo ka burum̄ara puruveru. ¹⁰ Vite takurano ga naio mijikia riovovualo rivu laka, nina be kanalo im̄auano novo nalo, napano amemedu ga ea tira kiano meuliano napano milotu ka Atua. ¹¹ Tire nalo monoka avatove rivu, atu melumu

ka aiagago ka verloglogiano nalo napano aju aberialio ban tomu nalo.

¹² Maka noto najamo ka tire nalo averloglog sumāno nalo, ūeli na aje tuboiano mave loa nalo, mia monoka atu melumu ga. ¹³ Nina naio memedu ga, bior napano Atua jii toro na jukamu be Atam, karina tira nei Iv, ¹⁴ a maka ve Atam napano Simāro mijukubin naio, mia be Iv, naio be moti napano milakorov tuboiano.

¹⁵ Simāro mijukubin Iv, mia Atua tinien miia tira nalo keianvo, jian imāuano novo tai banlo, ka avar kiritete vou nalo amoluo ea yetemeriba nei. Ana ver tira tai, naio ve kiano viekouoiano, kiano bajago rivujo ka tinietiiano, kiano meuliano rive lu vatitigio, a kiano jidomiano to tano, mia Atua naio risaaro ka rilarurio.

3

Navurimāraboiano nalo na tumāro

¹ Ver toro tai, jidomiano tai toaio ka tinieno ka rudu sio na navurimāraboiano, naio bo na, bior be riano, naio be imāuano novo tai laka nei napano naio jo jidomiio ka rila. Naruei kanado navurimāraboiano nalo, mia kiniou neverial ka nalo monoka ave toro na jumābe.

² Vite na jukamu, navurimāraboiano naio monoka ve toro tai napano maka ve vite tai na bova toa kiano meuliano.

Mia naio monoka rivuru tira ve takurano ga, a rive riano tu laka vijaio.

Mia naio monoka telan vuu vatitig ka kiano bajago nalo,

mia naio monoka ve masou,
 mia tomu nalo monoka aialerinio eaio,
 mia naio saaro ka rivotikar toro dolu ea
 kunuano,
 a mia monoka naio rijikia vatitig bajago na
 verloglogiano.

³ Bija vite nalo na, monoka ve toro napano
 maka tomña munu uei mēlea mijorjoru tatei,
 mia naio maka tomña tukuruku,
 mia kiano jidomiano tebievei,
 mia kiano iviso melokloko.
 Naio monoka rila siniabu re,
 mia monoka tinientii mēlea re puruveru.

⁴ Mia tai bunu jibe nei, monoka rive tubo
 vatitig ka kiano vonuo, napano kenerinio
 nalo aialerinio eaio, avatove kaio ea vite
 nonovio, ⁵ bior napano ver toro tai tibe
 na rijikia re rivotikar vatitig kiano vonuo,
 tumābe mia rijikia rivotikar vatitig Atua
 kiano tumāro?

⁶ Mia toro nene monoka rimeruo ve teliki,
 tibe ka naio rudu Kristo ea kiano meuliano
 jiou kija teliki ruei, ver makanio mia parinio
 rimei rivujo ka mārouano, rila naio rilaluvu
 mārabo, rijoru ea bulukupili napano Simāro
 naio mijoru ban ea beamu.

⁷ Mia navurimāraboiano na tumāro nalo
 monoka ave tomu napano tomu nonovio,
 riva rivokar nalo napano maka ave na-
 moneano, nalo aberinavo nalo abe tomu
 na amemedu, bior napano Simāro naio jo
 mila vio jikili ka rijukubinlo, naio jidom rila
 napano tomu nalo na be tinielo ka vovaiano
 tai joalo.

⁸ Ninei be navurimāraboiano nalo, mia vonganei navan tivelinio ka ijaiano nalo. Toro napano naio bokar imāuano na ijaiano,

mia kiano jidomiano monoka rivamenea rivu,
mia naio be toro na ber iliano na memedu ga,
mia maka to ve minano ve juo.

Mia naio monoka to re rimunu mārjumēlmēlu bogo nonovio,

mia monoka naio sidom mēlea re vite nalo,

⁹ a mia naio monoka rivokar sikili ga bajago na viekouoiano ea kanano iviso, jovulio napano tomu dolu nalo abokario.

¹⁰ Mia toro napano ka mia naio rivokar imāuano na ijaiano, monoka avitilubar naio rivu, alavon naio beamu vo, mia ver naio rimau rivu, kiano bajago bare ka imāuano nei, mo amijikia adu siano ka rimau.

¹¹ Mia ijaiano koano bunu, kiano jidomiano nalo monoka rimelumu rivu, a monoka to re mā ilisosol mēle rivan kulo dolu nalo, mia monoka ve tira na mijikia telan vuu vatitigio ka kiano bajago nalo, a monoka viekouo ea imāuano nonovio.

¹² Mia ijaiano nalo monoka avuru tira ve takurano ga, a ave riano tu laka vijaio, mia monoka ave tomu namā amijikia avuru mārabo rivu ka kenerilo nalo, a amijikia avitikar vatitig kialo vonuo.

¹³ Mia ijaiano nalo namā abarlo vatitig bo ka kialo imāuano mia aialio ka napano tomu nalo asaaro ve toru kalo, a mia ajog tibe ka Kristo Yesu naio jo mijailo ka mia amerou re ka atumolu atu sikili ea kialo imāuano nei.

Burumāra jidomiano lukuano na kiado moneano jo

¹⁴ Timoti, nojidom noviedu nealso vesiou re ka noverial vite nalo na rivanso, mia nominal jibe ka bede ga, monoka novivitaia ga rivanso beamu vo. ¹⁵ Vede vite tealo abokar kiniou ea vio nei kiana vo, mia nejidom ka jau monoka kovokar soñeli verloglogiano nalo nei, ka kojikia vatitig rivu bajago nalo napano amemedu ka alaio joomo ea māratavo lu na Tubo kanano. Maratavo lu nei, be Atua napano meul kiano namoneano nalo, napano avokar sikili kiano ilirianiano tulaka, tibe ka burupati ivoniano na yimo tai naio bokar jikili mārtea nalo nene. ¹⁶ Nao, kiado lotuano naio jikili juaio ea moneano tai napano naio jibe ka vite na lukuano tai napano bululuo bo, naio temi batitigio laka. Kito rojo roberial kiado moneano na jibe na, roberinavo

Yesu, naio be Atua napano miyotuba ea yetemeriba nei ea mokotenano toro,

Niununo kiano moroano mimāu toru ea naio, a nailiano nalo aju bijaio,

aberrial naio ba bokar taara dolu na tomu nalo, mila na amonmonea naio janea vio reraio ea yetemeriba,

karina Atua buru naio bavin bereio ea kiano burumāra mermerano ea vio mave.

4

Kovitikarso ka naverloglogiano nalo na juboluboiano

¹ Niununo Lu naio berrial iliano tai naio meravo laka, napano naio berinavo ea bogo nalo na

maaro, mia nalo tealo kalo namña amonea beamu ruei, mia nalo aiagago ka niununo nalo na juboluboiano, mia atakisor simñaro nalo kialo verloglogiano, ana rila avuro avan ea meuliano na maka memedu. ² Verloglogiano nalo na kiri niagiago tibe na, mia amalmaluvo ea tomu na jubolubo na mña be tinielo ka aber amijikia vite, mia kialo jidomiano nalo kiri bobogio jibe ka vovojulu. ³ Vite tealo napano mia averenio naio jibe nei, ka toro maka bunu rijikia soro, a mia ala veliano lu ve telabo ea sinaniano novo nalo napano Atua naio jiilo be sado ka romijikia rasaaro ka rejevio. Bior kito napano romonea a romijikia vite napano be riano, kito roju rejen julaka, roju reber siva ban naio biorio.

⁴ Naina bior napano vite nonovio namña Atua jiio, maka rejikia rover naio bova, mia romial ka naio bo mia bo. Maka ve vite tai napano robitisaia naio, mia rajaaro ka rejev vite nonovio, rover siva van Atua rivior. ⁵ Ana bogo napano romila jibe na, mila na napano vite nalo nei abinimei abe lu. Atua kiano iliano bija kiado volkouano mila ameravo ruei.

⁶ Verloglogiano nalo na, ver jau koverial naio rimeravo rivu van namoneano nalo, naio jibe ka napano jau koberialso ka jau toro novo tai a toro na viekouoiano na im̄auano Naverikariano Yesu. Tilikiti napano amial ka napano jau komim̄au jibe na, mia ajikia ka kobilimei mave ruei jibe ka toro tai napano naio meruo bo ea ilirianiano nalo na kiado viekouoiano. Mia avitilubarso ka napano jau bunu kojo kajakii vatitig verloglogiano novo nalo nei napano kojo

koberial banlo, naruei mia nalo asaaro ve toru.

⁷ Ea tivelinio na tukunu moruo vovviano nalo na beamu, napano aberii vite dedade nalo, maka ve kanamo vite tai toalo. Jau kotuvanlo atu bo, mia monoka kalakakarso kosikili rivu ea meuliano lu. ⁸ Tomu nalo tinielo jii ka alakakar niabelo asikil, mia nina naio bo ka tivelinio tealo, mia bogo napano jau kojo komilakakarso kosikili rivu ea meuliano lu, naio mia rila rivu lie vo ea tivelinio nonovio. Ea tivelinio na meuliano na banei, meuliano lu naio mijikia rijaiso, a ea tivelinio na meuliano vou napano naio jo binimei iorou, mia meuliano lu naio rila kiamo mārabo ka kojikia kava jouro eaio.

⁹⁻¹⁰ Vite na kito roju robukudeli toru, romila bijon toru biorio, bior napano romije kiado jidomiano monea Atua na meul naio takurano ga, napano naio be ioruriano na tomu nalo abiniu, jibe nalo napano amoneaio. Iliano nei naio be riano toru ga, komijikia komonea naio ka tiniemo momou.

¹¹ Kanaku iliano nalo nei napano nojo neber ka jau nei, naina naruei vite nalo napano jau monoka koverloglog ka kulo dolu nalo, kesikili kalo ka monoka ajogkario. ¹² Ver tomu tealo atu avitso rivova bior napano jau kobe mēaku ga, mia komerou re, koimāu pīlinio ga. Lerinio jau kobe mēaku ga, mia jibe ka napano kojo komila, monoka kesiloglog mārabo ka namoneano dolu nalo. Mia bo ka aue jaamo, napano koberloglog vatitiglo bo ea meuliano kirinovo, ea tivelinio na iliano, ea tivelinio na bajago novo, a ea tivelinio na tinietiiano, viekouoiano, a meravoiano.

¹³ Rivan rivakar napano ver kiniou nemijikia namaluvo ka jau, kovakar sikili bogo na lotuano nalo. Kovuluku bulag iliano lu ea tomu nalo miralo, koioliolu, koverloglogio vanlo.

¹⁴ Jau tiniemo bobogia re moroano lu namā Atua jian banso ea bogo napano taara na vurimāraboiano nalo amioa parimo. Naverilaliano tai ka bogo na, kiano iliano naio berial moroano nei be kanamo, naruei monoka kesikili ka koimāu vija. ¹⁵ Jau monoka koto kalakakarso ea imāuano napano mijoru joa jumāmo, monoka kalavio sikili tulaka ka kalaiio, naruei mia tomu nalo aviniu amijikia avitilubario ka kojo kabano lie bija Atua ea kiamo meuliano. ¹⁶ Monoka kovitikar vatitigso rivu, a jau bunu monoka katakii batitig verloglogiano nalo namā kojo kejian ban tomu dolu nalo. Ver jau kovokar rivu, mia kala napano jau kamliko nalo napano ajumā amiagago ka jau, kam nonovio kuvijikia kuvokar ioruriano.

5

Bajago na bo ka ala van namoneano nalo

¹ Timoti, ver jau keial tormoruо tai rila vite tai na maka rimemedu, jau keil siniabu re rivanio. Jau komelokloko ga van naio, kala vanio tibe ka napano naio be karamāmo. Bo ka kala tibe na van nalo dolu bunu. Keial mēaku nalo atibe ka napano abe kuruamo, ² keial tiramoruo nalo atibe ka napano abe koniomo, a keial niatira nalo atibe ka napano abe kuviviniomo. Ver jau kala tibe na, mia kanamo jidomiano rimeravo rivu damāriga.

Taanou nalo

³ Ea tivelinio na taanou nalo, kito na tumāro monoka rovioa vatitigio vanlo, monoka rovitikar rivu nalo napano aju abe terakurano ga, maka ve koalo tai ka rijailo. ⁴ Mia ver taanou tai kenerinio nalo atu, ñeli na kumābinio nalo, mia nalo na naruei monoka avitikar naio. Ea mārabo na, amijikia ala meran van naio vitikariano novo nalo a ijaiano napano naio mila banlo ea yuka nalo napano barlaka ruei. Nalo monoka avitilubario ka nina be imāuano na memedu tai, ñeli vite lu tai, ka ala van tai kalo napano memedu ka kialo māratavo ga, a naio be bajago na bo tai napano Atua tiniene jii toru.

⁵ Taanou napano maka toro dolu tai rivitikar naio, napano nalo amārmāro nonio den naio banbano naio takurano ga jo, monoka naio jo bar tiniene ea Atua naio ga takurano. Naio mijikia to tiniene rimaio ka Atua legiano a bogiano ka rivolkouo rivanio naio ka rivitii naio rivior vite venia napano naio jidom. ⁶ Mia ver taanou tai ver naio to sidomii ga ka seseiano na meuliano na yetemeriba nei, naio tibe ka napano naio māro den Tubo ruei, javukia ga koano māro den naio beamu ruei.

⁷ Nomijog ka kamiu namoneano nalo kumitu kumisidomii ka kuvila mārabo tai ka rijai taanou nalo. Nina bo laka, mia nomerou ka vede tealo avilvil ealo riviorio, mia nojidom nesian iliano nalo tai van kamiu ea tivelinio nei beamu vo.

⁸ Iliano na beamu, naio ber jibe na, berinavo ver namoneano nalo tai naio maka to vitikar batitig nalo na ea kiano yati, na toru nene, naio maka vitikar vatitig nalo na ea kanano māratavo

memedu, toro na naio jibe ka napano naio maka ve toro tai na ve Kristo kiano. Naio kirivova laka, a kiniou nemial naio jibe ka naio bova laka jovulu nalo napano maka amonmonea vo.

9 Mo juo nene, ea tivelinio na taanou nalo, naio jibe nei. Taara na taanou nalo napano mia turñaro naio rivotikarlo, taanou napano jidom ka siano riva joomo, monoka be tiramoruo ga, jibe ka napano kiano yuka jikar ka bakar duelimo va ari [60] jo bavin.

Dolu nene, be tire napano mijoro vaarakurano ga, buru sumāno takurano ga, a be riano tu laka bijaio. **10** Bereio, naio monoka ve tira napano tomu nalo abitilubario ka naio mila imāuano nalo bo laka, napano naio mia berloglog batitig kenerinio nalo, naio be tai napano naio jaaro ka rivotikar rivu toro dolu ea kunuano. Tilikiti napano namoneano lu dolu nalo abinimei amiadu ka naio, naio jekon jaalo, a naio jo bitiri bulag nalo napano amijoru ea jogvaiano tedade nalo. Tiramoruo taanou napano naio mimāu jikili ea imāuano novo nalo na jibe na, naio naruei siano mijikia riva jouro.

11 Mia ver taanou tealo atu napano maka ave tiramoruo vo, bo ka jau kodu re sialo vo. Naina bior napano amijikia averikar van Kristo ka mia atu tibe na ga vija naio rivokar jukuti na kialo meuliano, mia karina, maka vesiou, vede sidomiano na soriano binimei jikili laka bereio, naruei mia aiilo ka taanou nei naio jumolu buru sumāno tai bereio. **12** Ver naio rila tibe na mia aial rivova kanio, bior napano naio milaluv kiano verikariano, naio mila korovio

bereio. ¹³ Mo bija naina, mia taanou m̄eaku nalo na amijikia aivo, p̄eli maka atu ala im̄auano na bo, mia aju amidu nono vio jeliviv, ajum̄a amalmalovo ea tomu nalo kunualo, a mave ka nina ajum̄a amil ea kulo dolu nalo, ajum̄a amiyuku sunulo ban ea vite napano maka ve kanalo iliano naio to joomo eaio.

¹⁴ Naruei ea kiaku vitiiano, kiniou neber ka taanou napano nalo abe niatira kia ga vo, naio bo laka ka rajamo ka nalo asoro bereio ga, bo ka nalo avar kirite, avitikar kialo vonuo nalo, naruei mia ve re titai napano tomu nalo amijikia atu ail rivova kalo riviorio. ¹⁵ Kiniou neber nina bior napano nalo tealo amilaluv m̄arabo ruei, aju ajakii m̄arabo na m̄ariano napano aban kean Sim̄aro.

¹⁶ Tibe na, ver kito tai naio ve namoneano tai, mia taanou tai joa kanano m̄aratavo, naio ga monoka rijai batigio. Ver naio rila, mia tum̄aro naio rila bijon re naio bunu, mia naio mijikia rivitii ga taanou dolu nalo napano maka ve toro tai ka rijailo.

Navuriñaraboiano nalo na tum̄aro kialo veru

¹⁷⁻¹⁸ Ea tivelinio na ijaiano teliki napano rojum̄a rejian ban kiado navuriñaraboiano nalo, kiniou neberii ban ea iliano juo na Iliano Lu. Tai berii bue m̄araauo nalo napano roburulo amiel jeliviv mave ea bagaro na boboseru ka rivieboñe bulag kurukuti nene. Iliano na naio ber jibe nei berinavo

*Jau koyorko re kanamo bue m̄arauo niono
napano naio jo biebōe bulag kanamo bo-
bosseru, jau kajamo ka naio sen ve tertelisu
rivan.*

Tiut 25:4

A iliano juo nene ber jibe nei

*Toro napano naio mim̄au, memedu ka naio
rial titai rimei ea jum̄ano rivior.*

Luka

10:7

Tibe na, bo ka kito rala bunu van navurim̄araboiano na tum̄aro. A nalo napano m̄a amim̄au bo, a amim̄au jikili ka amioliolu ka Ioluano Vou na bo a ka aberloglog tomu nalo, bo ka nalo avar ve toru likiliki, rivan ve valuo.

19 Ver toro tai rimei riverial navurim̄araboiano tai, ver naio mila vite tai na bova napano monoka ail van naio ea komeli riviorio, iliano na toro takurano ga kanano naio maka rivare ka ver ala tibe na. Iliano na jibe na, monoka tomu ve juo p̄eli ve tolu ka aikrukario, naruei amijikia adu rivan komeli. *20* Mia ver navurim̄araboiano tai naio to rimonmon rila kariano, mia jau monoka koverbure naio sikili ea taara na namoneano nalo miralo, naruei bogo napano navurim̄araboiano dolu nalo aialio, merouano rivokar vatitiglo ka maka rivu ka nalo bunu ajoru tibe na.

21 Kito juo remijikia ka Atua bija Kristo Yesu bija nailiano lu nalo na kanalo ajum̄a amial kito, naruei ea miralo kiniou neber ka jau ka kovokar vatitig kanaku iliano nalo na. A neber bunu ka bogo napano jau kojo komila vite nalo nei, jau kovitii re tomu nalo aveve dolu, mia monoka kala rive verare ga ka nalo aviniu.

22 Majigidulu tealo jibe nei, berinavo jau kala sopeli re ka koyoa toro ka rimei ve navurimāraboiano, mia kovitii kiano meuliano rivu beamu vo. Maka rivu ka mia kāvan re vaataro ka kariano napano toro dolu naio jomā mila, mia koto kuku ka kanamo iviso naio rimeravo, ve lu damāriga.

23 Javukia napano nojo nomijog, nemijkia ka jau kojomā komiemie tertelisu, naruei never ka jau komijkia kovelikar re na munuiano na mārjumēlmēlu. Jau koto komunu uei re ga, mia kalavon ka komunu mārjumēlmēlu ve tertelisu bogo tai, naruei vede naio mijikia rijai mabomo.

24 Tai bunu jibe nei, berinavo tomu tealo, amila napano kialo kariano naio joa mirado medavo ga, naruei robitilubar ka mia avar vironiano riviorio. Mia tomu dolu nalo, amila napano kialo kariano naio joluku vatitigio jo, mia karina, naio bunu mia rimaluvo ea vio meravo iorou.

25 A imāuano novo nalo bunu ajibe na. Tealo ajua mirado kirimeravo bo, a tealo, ajoluku vatitigio bo, maka rejikia. Mia naio napano joluku jo, naio maka rijikia toluku bo kanio, mia naio bunu monoka rimaluvo ea mirano tomu nalo miralo.

6

Tomu nalo namā amimāu kurano ga toro tai kanano

1 Nobivitau naruei ea tivelinio na kanado tomu nalo napano aju napano maka ve kanalo titai, damāriga ajua toro na toru tai ka aimāu kanano kurano ga.

Meuliano na jibe na naio jikili, naio jibe ka napano vite na temi tai naio jorimaro ga ea taakalo, mia monoka aserm̄i re ka kialo toro na toru, monoka aial naio tibe ka memedu ka avatove kanio. Ver ala tibe na, mia kialo toro na toru maka rijikia rivitii vova ea Atua siano napano joalo.

² Kiniou nemijkia ka tomu tealo napano amim̄au kurano ga jibe na, kialo tomu na tortoru bunu amonmonea. Jibe na, toro na im̄auano bija toro na toru naljuo abe kurualo ea Kristo, mia nina naio maka riverenio toro na im̄auano naio mijikia sereserei ka toro na toru kiano im̄auano. Peli monoka aim̄au rivu lie vo tibe na, monoka asaaro ka aija toro nam̄a aju amim̄au kanano, bior napano naio be tai ea kialo taara na namoneano javukialo, a naio bunu be tai napano monoka tinielo tiio.

Verloglogiano lubolubo

Naina naruei be verloglogiano tai ka mia kotuvan rivan nalo dolu, napano mia monoka kotunukakarlo ka mia atakii vatitigio rivu.

³ Toro napano naio berloglog jakii jidomiano dolu, naio juvan iliano novo nalo na kiado Tubo Yesu Kristo, kiano iliano maka vare bija verloglogiano napano mijikia ridu toro kiano bajago binimei jibe ka Atua kiano bajago.

⁴ Toro napano naio jakii kiano jidomiano ba be dolu jibe na, kito romial naio, naio barka naio, naio parinio toru laka, mia naio maka rijikia titai leleio. Mia naio mila jibe ka toro tai na jidom m̄elea baravoiano nalo, bija bajago killkil, mia maka tonovo tai rimaluvo ea vio nene. Mia

bajago na bova nalo amalmaluvo ea naio, jibe ka jokuan, jupe iliano, ilidieiano, bija jidomiano sorosoro na bova ka tomu dolu nalo. ⁵ Tomu nalo napano amila nina aju abilvil ealo janea vio, napano jidomiano napano bo a iliano napano be riano naio maka bunu toalo leleio. A abano bova kitkiti lie vo, bior napano aju ajidom verver aiasol tumaro naio be mārabo na bo ka avuru veru. ⁶ Mia maka tibe na, bior napano toro na kanano bajago naio bo jibe ka Atua kanano, a naio jaaro ga ka venia napano Atua jian banio ea kiano meuliano, toro na naruei naio buru vite novo tai napano naio bo laka ruei.

⁷ Bogo na kito romiyotuba ea yetemeriba nei, niabedo yauo ga robinimei, jumādo be teau ga, mia rotuvan bereio vare ga, maka ve titai napano romijikia ravarkario ravano. ⁸ Mia bogo napano roju romeul ea yetemeriba nei, ver releal sinaniano ve teliki vija kulumārauo ve teliki rotukuloko kito, nina naio bare ruei, romijikia rasaaro ga, rojidom venia bereio?

⁹ Mia nalo napano ajidom mēlea vite nalo, ajidom ka ave sanibaiano, vede nalo maka avitilubario, mia ajua vio na juboluboiano ruei, Simāro naio jo bokarlo ea kiano jukujukuano nalo ruei.

Mia sidomsearoiani nalo napano amila lelan toro kiano meuliano amei ve telabo ealo, rivanvano adulo avan rivova laka, mia alaluv vite nonovio, a ava amadudu ea vio na vakovioiano.

¹⁰ Nao, bajago na sidom mēlea puruveru naio be burupati tai napano bajago va kinkin dolu nonovio mijikia maluvo eaio. Sidom mēlea ka

rivar veru ve telabo naio jen kito tealo kialo iviso, a naio burulo amiel tertelisu abano, naruei amiilo napano amolmoluo nonovio den mārabo na viekouoiano ruei. Karina, abar jaleleano miroano biorio, a mila jogvaiano nalo bokarlo, naruei abitilubario vonga, ajidomial bereio mia bova ga.

Bajago na bo

¹¹ Mia Timoti, jau kojibe ka Atua kiano toro tai riano, mia monoka kovilig taakamo ka juboluboiano nonovio na jibe na. Venia napano naio bo ka jau kodu toa meriniamo tulaka, naio be bajago na memeduano, bajago napano toro naio rimei rivu tibe Atua, bajago na viekouoiano, bajago na tinietiiano, bajago na vokar vatitig imāuano, a bajago na melumuiano.

¹² Jau monoka kotumolu kotu sikili ea mira lu na kanado moneano. Tiniemo bobogia re bogo napano kojumolu ea namoneano nalo telabo miralo, napano koberial kanamo verikariano novo na beamu nei. Atua naio bioso ka kodu meuliano nei napano maka rijikia ribisi, ana naio jian banso ea bogo nene, naruei monoka kovokar sikili rivu rivan rivano-o mia rijoru den re bereio jumāmo. ¹³ Atua naio be burupati na meuliano na vite nonovio, a Kristo Yesu, tilikiti napano abur naio ba ban toro na toru nei Pontas Pailat, mia naio maka rimerou, naio jikili ka ga berrial kiano verbulagiano novo, naruei jibe ka napano kito juo rojua naljuo miralo, nojidom nesian burumāra iliano dolu tai vango.

14 Kiniou neber jibe na, nejikili kaso ka jau monoka kovokar sikili vatitig Atua kiano iliano nalo, napano maka ve kanamo niamiamo tai ũeli na kanamo beleano tai, riva vokar napano kiado Tubo Yesu Kristo naio riyotuba bereio. **15** Kiano yotubaiano na, mia naio riyotuba ka kito ea kiano bogo nene rimemedu, tibe ka napano Parinio Tubo Lu na mave naio jidom, bior napano Parinio Tubo Lu nene, naio takurano ga be tubo ka tubo kinkin nalo, naio be yoro na toru ka tomu na tortoru nonovio. **16** Naio takurano ga meul jo jobo jo nam̄ariga, napano naio jo joomo ea kiano burum̄ara mermerano napano joko naio ka toro rijikia re riva vaataro kanio, napano maka lele toro rial naio vo, a maka lele toro rijikia rial naio bogo tai. Kiado Atua nene, kito ravatove ka naio, a bo ka navenatuboiango ka vite nonovio na be kanano naio takurano ga, rivan rivano-o rijikia re ribisi bogo tai.

Namoneano nalo napano be kialo saba miroano

17 Be riano napano kito tealo, kialo veru nalo miroano, jum̄alo nalo bujovujo vatitig ka saba nalo. Nina naio bo ga, mia jau monoka koverlogloglo sikili ka avarvarlo m̄ele re, ave m̄arou re kalo bereio riviorio. A maka rivu ka avarkar tinielo ea ga kialo veru nene, napano vede bogo tai aiilo, aial riva kovio nonovio, mia monoka avarkar tinielo ea ga Atua. Naio ga be burupati na tonovo nalo nene, naio jo bar ijaiano toru ga amalmaluvo ka kito, miroano laka, ka ajai kito rasaaro m̄ele ea kiado meuliano.

18 Nalo napano jumālo bujo ka veru, kialo meuliano naio monoka rivujo vatitigio ka imāuano novo na aju amila bijaio. Maka asidomii ve toru ka monoka avokar vatitig veru nei na be kialo ga, mia bo ka asaaro ka avio ka van toro dolu napano kiano maka vare. **19** Verenio ajian ba jibe na, mia Atua mila napano aju amiyobijii kialo ilivuiano mave, jibe ka napano aju abitiri kunualo novo tai ju ka bogo na rimei. Ea mārabo na, aju aba amiyotuba ka avokar meuliano na be riano.

Iliano na maaro

20 Nao Timoti, kovokar vatitig rivu iliano novo nonovio napano neber biedu banso, napano nomidu joa junāamo ka kesian rivan lie vo.

Jau kava joomo re ea iliano nalo napano maka ajikia aija kanamo meuliano vija Atua. Tomu telabo aberloglog ka jikiaiano na yetemeriba ga, karina aberinavo kiado moneano, bija Atua kiano iliano lu, vite nalo napano maka ave riano ajuao. Mia kialo jikiaiano na naio naruei maka rive riano ga, naio jubon lili kialo jidomiano bereio.

21 Tealo abokar vatitig masouano na yetemeriba nei, aju amioliolu vatitig janea vio, mia be vite tai ga, amilaluv mārabo na moneano napano amilaluv batitigio.

Kanaku iliano bisi ea vio na, naruei jibe ka bogo nonovio, kiniou nobolkouo ka Atua kiano tiniememiano naio to vijaso.

Kiniou, Pol.

**Verikariano Vou Na Baki
The New Testament in the Baki language of Epi,
Vanuatu**
**Le Nouveau Testament en Baki langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Baki lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baki

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

f1528695-aae7-544e-aadd-9084a3830ae4